

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Узагальнено й систематизовано основні теоретико-методологічні підходи щодо розуміння сутності поняття грошово-кредитної політики, визначено їх переваги та недоліки. Обґрунтовано роль грошово-кредитної політики як регулятивного механізму зі своїми специфічними цілями, інструментарієм та роллю в економіці. Визначено місце грошово-кредитної політики у системі монетарного регулювання економіки, здійснюваного центральним банком країни.

Ключові слова: *грошово-кредитна політика, центральний банк, монетарне регулювання, грошовий ринок.*

Особливості перебігу світової фінансово-економічної кризи та посткризового розвитку економіки визначають усе зростаючу роль системи монетарного регулювання економіки, що в сучасному глобалізованому світі виступає найбільш дієвим засобом впливу держави в особі центрального банку на господарські процеси. За таких обставин особливої актуальності набуває вивчення теоретичних засад грошово-кредитної політики, яка є основою усієї системи монетарного регулювання економіки. Зв'язок цієї проблеми з практичними завданнями оптимізації монетарного впливу на перебіг економічних процесів вказує на *необхідність всебічного теоретичного обґрунтування сутності* та складових даної системи для того, щоб сформулювати комплекс практичних заходів, які би сприяли найбільш оптимальній реалізації регулятивного впливу центрального банку на економіку, оскільки вона цілком охоплена монетарною сферою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми, свідчить, що питанням сутності та особливостей реалізації грошово-кредитної політики присвячено праці багатьох *вітчизняних і зарубіжних економістів*, зокрема таких, як А. М. Мороз, Б. П. Адамик, В. С. Стельмах, І. О. Лютий, П. І. Юхименко, В. В. Козюк, В. В. Рудько-Силіванов, Ф. С. Мишкін, О. П. Орлюк та ін. Водночас до числа не вирішених раніше частин загальної проблеми слід віднести обґрунтування теоретичних аспектів сутності грошово-кредитної політики з точки зору її місця у системі монетарного регулювання економіки.

Отже, *цілями даної статті* є з'ясування умов, засобів та можливостей реалізації центральним банком своєї головної функції – монетарного регулювання економіки, що висуває на перший план завдання з теоретичного обґрунтування економічної сутності грошово-кредитної політики, яка є основою усієї системи монетарного регулювання економіки, а також обґрунтування ролі грошово-кредитної політики як розробки стратегії державного регулятивного впливу, що має відрізнитися від більш широкого терміна монетарного регулювання.

Для розуміння економічної сутності грошово-кредитної політики потрібно чітко сформулювати її визначення, без чого неможливо уявити зміст відповідної системи

монетарного регулювання економіки та ролі у ній центрального банку. Однак тут потрібно відзначити, що у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі та нормативно-правових актах не сформовано єдиних підходів до чіткого визначення цього поняття. Більшість сучасних економістів розглядає грошово-кредитну політику як найбільш прийнятний для демократичного суспільства інструмент державного регулювання національної економіки, який не призводить до надмірного диктату уряду і зменшення господарської самостійності окремих індивідуумів. Водночас існують серйозні розбіжності як у науковій літературі, так і в нормативних актах щодо конкретного змісту, цілей та механізму реалізації грошово-кредитної політики.

Справді, в економічній літературі існує достатньо велика кількоть тлумачень грошово-кредитної політики. Деякі автори відносять до неї будь-які заходи держави, що стосуються грошової сфери, включаючи й ті, що здійснюються без участі центрального банку. Більш конкретно розкривається зміст грошово-кредитної політики через її цільове спрямування. Так, у праці колективу авторів під керівництвом проф. А. М. Мороза вказується, що грошово-кредитна політика – це комплекс взаємопов'язаних, скоординованих на досягнення заздалегідь визначених соціально-економічних цілей, заходів щодо регулювання грошового ринку, які здійснює держава через центральний банк країни [1, с. 382]. Подібної позиції дотримуються у своїх працях Б. П. Адамик [2, с. 39] та В. С. Стельмах [3, с. 58]. Як випливає з цього визначення, грошово-кредитній політиці властиві комплексність, різноваріантність регулятивних заходів і спрямованість їх на досягнення певних, заздалегідь визначених суспільних цілей; ці заходи реалізуються центральним банком через механізм грошового ринку. При такому підході грошово-кредитна політика набуває чітких, економічно обумовлених обрисів. Вона має внутрішньо єдину інституційну основу – грошовий ринок та банківську систему. Таким чином, до грошово-кредитної політики слід відносити всі заходи, методи, інструменти, дії регулятивного характеру, що здійснюються безпосередньо центральним банком чи за його участю та реалізуються через грошовий ринок у всіх його різновидах.

У той же час представники іншої точки зору [4, с. 24] визначають її розширено – як один із секторів економічної політики вищих органів державної влади – і включають до грошово-кредитної політики всі заходи держави політичного характеру, які стосуються монетарної сфери. При такому підході до грошово-кредитної політики входять навіть питання про ставки податків і зборів, рівень та структуру бюджетних видатків, дефіциту державного бюджету й ін. Очевидно, це занадто розширене поняття, яке включає до грошово-кредитної політики не тільки регулювання грошового обігу, але і всі відносини, які на нього впливають, навіть якщо вони не входять до числа грошових, банківських та не управляються центральним банком. Такий підхід лише шкодить головному – виділенню в окремий об'єкт певної системи грошових і кредитних відносин, щодо яких здійснюються всі заходи впливу з боку держави, а отже, й відповідні інструменти грошово-кредитної політики, передбачені тим же Законом України "Про Національний банк України".

Власне самим Законом України "Про Національний банк України" початково було визначено: "Грошово-кредитна політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості". Однак подальшими поправками до Закону це визначення набуло більш загального вигляду: "Грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та

кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України через використання визначених цим Законом засобів та методів” [5]. Недоліком цих визначень є те, що сутність грошово-кредитної політики у даному випадку визначається через її цілі, хоча вони можуть змінюватись залежно від широкого спектра обставин. І, як бачимо у кінцевому варіанті, ціль була зведена до однієї – підтримання стабільності грошової одиниці.

Згідно з визначенням Господарського кодексу України, “ грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення народного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб’єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки” [6].

У своїх визначеннях Закон України “ Про Національний банк України” і Господарський кодекс України здебільшого вказують на суспільні цілі грошово-кредитної політики (стабільність національної грошової одиниці, антиінфляційна спрямованість монетарної політики та ін.), що швидше являє собою зовнішню сторону цього поняття, але не зовсім повно розкриває її внутрішній зміст, складові частини тощо. Включення до цих визначень програмних цілей теж викликає запитання. Наприклад, формулювання у попередній редакції Закону такої цілі, як “регулювання економічного зростання”, містить у собі логічне протиріччя – регулювання зростання включає в себе стримування, а регулювати зростання навряд чи потрібно взагалі. Однак у грошово-кредитній політиці має місце залежно від економічної ситуації як сприяння розвитку, так і стримування розвитку економіки.

На думку проф. І. О. Лютого, грошово-кредитна політика – це державне регулювання сфери грошового обігу та кредитних відносин [7, с. 96]. В іншій праці автор дає дещо ширше визначення: грошово-кредитна політика – це сукупність економічних та адміністративних заходів держави і Національного банку, спрямованих на використання економічних інструментів грошово-кредитного механізму для здійснення впливу на суб’єктів грошово-кредитного ринку з метою стабілізації національної грошової одиниці, регулювання пропозиції грошової маси, ліквідності та кредитоспроможності банківських інститутів для забезпечення необхідного економічного зростання, зайнятості й стримування інфляційних процесів [8, с. 20]. Це визначення, очевидно, є одним із найбільш прийнятних, оскільки в ньому зосереджено більш суттєві моменти щодо грошово-кредитної політики і проведено її зв’язок із макроекономічними показниками.

П. І. Юхименко визначає грошово-кредитну політику як “частину економічної політики держави, сукупність законодавчих і нормативних актів, бюджетно-податкових, інших монетарних інструментів, інститутів та заходів державної влади, які згідно з законодавством мають повноваження щодо формування і використання фінансових ресурсів держави і регулюють фінансово-кредитні потоки у секторах економіки відповідно до стратегічних і тактичних цілей державної економічної політики” [9, с. 265]. Проте такий підхід надто широкий і не дає змоги виявити специфіку грошово-кредитної політики. Крім того, використання бюджетно-податкових інструментів навряд чи належить до сфери компетенції центрального банку в процесі реалізації ним грошово-кредитної політики.

Інше визначення грошово-кредитної політики дає проф. В. В. Козюк: грошово-кредитна політика – одне зі знарядь державного втручання в економіку з метою її регулювання та спрямування її розвитку відповідно до цілей соціально-економічної доктрини [10, с. 31]. Подібним чином грошово-кредитну політику визначає В. В. Рудько-

Силіванов, згідно з підходом якого грошово-кредитна політика – це проваджувана державою генеральна лінія дій, система заходів у галузі управління грошово-кредитними процесами і складова частина загальної економічної політики держави [11, с. 29]. Однак подібні визначення видаються нам занадто загальними і не конкретизують економічну сутність грошово-кредитної політики з точки зору її впливу на відповідну сферу економічних відносин – монетарну, а більшою мірою характеризують грошово-кредитну політику як частину більш загального поняття – державного регулювання економіки.

В економічній літературі можна зустріти і занадто вузькі тлумачення грошово-кредитної політики, наприклад, як “сукупності заходів держави щодо забезпечення оптимального валютного курсу”. Відповідно до такого підходу суть грошово-кредитної політики зводиться до одного з можливих варіантів розвитку регулятивного процесу, коли за тактичну ціль політики вибирається стабілізація валютного курсу. Всі інші можливі варіанти його розвитку залишаються поза увагою, що істотно збіднює механізм та результативність грошово-кредитної політики. У цьому сенсі поняття грошово-кредитної політики підмінюється поняттям валютно-курсової політики.

Американський економіст Фредерік С. Мишкін також обґрунтовує вузьке поняття грошово-кредитної політики, зводячи її суть до управління пропозицією грошей і процентними ставками [12, с. 41]. Однак, з нашої точки зору, обмеження механізму грошово-кредитної політики лише впливом на пропозицію грошей і процентні ставки призводить до зменшення результативних можливостей центрального банку на стан грошово-кредитної сфери. Тут також не вказано, на які саме інституції покладено здійснення грошово-кредитної політики.

О. П. Орлюк визначає грошово-кредитну політику як “визначену сукупність заходів у сфері грошового обігу та кредиту, що спрямовані на забезпечення стабільності національної валюти, стримування інфляційних процесів в економіці країни, регулювання економічного зростання, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу країни” [13, с. 453]. Близьке за змістом визначення дає й І. Б. Заверуха [14, с. 63]. Як бачимо, при таких підходах сутність грошово-кредитної політики підмінюється простим переліком її цілей, тоді як не вказується, хто саме відповідні заходи має здійснювати.

Однак слід розуміти, що у найбільш широкому розумінні грошово-кредитна політика як один із напрямків економічної політики виступає здебільшого в процесі розгляду вищими ешелонами влади всіх питань грошового характеру, банківської системи та ін. Водночас слід розрізняти заходи, які створюють умови для обігу грошей, і фактори, які прямо цей обіг визначають. Ними є, наприклад, заходи з регулювання пропозиції (кількості, маси) грошей, процентна ставка, валютний курс, швидкість обігу грошей, фактори їх мультиплікації, структура грошової маси, співвідношення готівкового і безготівкового обігу тощо. А такі заходи, як реєстрація банків, розміри їх статутного капіталу і т. ін., лише мають відношення до регулювання грошового обігу, але не утворюють суть цього регулювання.

Аналіз основних пропозицій різних авторів щодо розуміння сутності грошово-кредитної політики у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі дає змогу зробити певні узагальнення з приводу теоретико-методологічних підходів, котрі найбільш часто використовуються для обґрунтування цього поняття.

По-перше, занадто широке тлумачення грошово-кредитної політики не розкриває її суть і зміст. В ньому поєднуються елементи як самої грошово-кредитної політики, так

і всі фактори, які на неї впливають та відображаються на кількості грошей в обігу. Так само не зовсім доречним слід вважати саме широке трактування грошово-кредитної політики – винятково як способу державного регулювання економіки без вказівки на те, на яку саме сферу економічних відносин цей вплив має поширюватись.

По-друге, пропонувані в зарубіжній літературі визначення грошово-кредитної політики лише як способу регулювання кількості грошей в обігу і основи для формування грошової пропозиції занадто спрощує механізм впливу центрального банку на економіку через функціонування комерційних банків та різноманітні інструменти монетарного регулювання, котрі використовуються при проведенні грошово-кредитної політики.

По-третє, визначення грошово-кредитної політики, які найбільш поширені у вітчизняній економічній літературі, більшою мірою ставлять у центр дослідження не так саму грошово-кредитну політику, як засоби її здійснення і до того ж у них не міститься вказівка на загальнодержавний характер грошово-кредитної політики, а за критеріальну ознаку обирається лише те, що відповідні заходи з її здійснення проводяться через центральний банк.

По-четверте, визначення, котрі містяться у вітчизняних нормативно-правових актах (Законі України “Про Національний банк України” і Господарському кодексі України), розглядають грошово-кредитну політику передусім як частину економічної політики, що, очевидно, не є достатньо повним тлумаченням, оскільки воно бере за основу лише сферу господарювання, в той час як грошово-кредитна політика у рівній мірі відноситься і до соціальної сфери, до державних фінансів (наприклад, обслуговування державного боргу тощо).

У результаті розгляду наведених вище підходів можна дійти висновку, що існує два основних тлумачення грошово-кредитної політики: 1) суто наукове, спеціальне (воно вживається тільки у банківській сфері, в колах спеціалістів), вузьке значення, яке відображає суть грошово-кредитної політики; 2) широке, яке частіше вживається на практиці і має на увазі цілий комплекс усіх заходів держави у грошово-кредитній сфері.

Найприйнятнішим, на нашу думку, є визначення, яке відносить до грошово-кредитної політики ті заходи регулятивного характеру, що реалізуються через грошовий ринок і здійснюються безпосередньо центральним банком чи за його участю. Насамперед йдеться про те, що грошово-кредитна політика справді має бути віднесена до комплексу заходів із державного регулювання економіки, тобто вона є невід’ємною частиною державної економічної політики, співвідносячись із нею як частина і ціле. Це надасть можливість розглядати грошово-кредитну політику системно, саме як регулятивний механізм зі своїми специфічними цілями, інструментарієм та роллю в економіці. Відповідно до такого підходу грошово-кредитна політика набуває чітких, економічно обумовлених меж, внутрішньо єдиної інституційної основи, тобто охоплює грошовий ринок і банківську систему. Адже центральний банк, не будучи суб’єктом господарювання у традиційному розумінні, може впливати на перебіг економічних процесів опосередковано – через функціонування банківської системи, а отже, саме через неї відбувається його вплив на економіку засобами грошово-кредитної політики. Водночас цілком очевидно, що наявними у його розпорядженні інструментами центральний банк може впливати на усе господарство винятково через специфічну сферу економічних відносин – монетарну. А отже, грошовий ринок є тією інституційною єдиною ланкою, яка поєднує процес реалізації грошово-кредитної політики центральним банком із досягненням ним конкретних результатів у реальному секторі господарства.

Отже, йдеться про втручання держави в особі центрального банку в перебіг господарських процесів, що здійснюється через функціонування комерційних банків і має місце передусім на грошовому ринку країни. Конкретною ж формою практичної реалізації такого втручання є формування і проведення інститутами державної влади через центральний банк відповідної грошово-кредитної політики.

Власне, якщо ми розглянемо окремо сам термін “політика”, то дійдемо висновку, що він має більш загальний характер і походить від грецького слова “politikō” (πολιτικῆ) – державні або суспільні справи, що є похідним від грецького “polis” (πολις) – держава. Таким чином, цей термін у вузькому розумінні означає державну діяльність або мистецтво управління державою. Якщо ж йдеться про регулювання економічних процесів, то така діяльність набуває уже більш конкретного наповнення і отримує форму державної економічної політики, однією із форм якої виступає власне грошово-кредитна політика.

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, на наш погляд, під грошово-кредитною політикою слід розуміти сукупність заходів впливу держави в особі центрального банку на перебіг економічних процесів, що здійснюються у сфері грошового обігу і кредиту, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування економіки та стабільності національної грошової системи. Інакшими словами, грошово-кредитною політикою слід вважати таку сукупність заходів центрального банку у сфері функціонування грошового ринку з метою надання певної спрямованості економічним процесам через механізм функціонування банківської системи згідно зі стратегічними цілями й інтересами країни.

У якості таких стратегічних цілей може, зокрема, розглядатися таке управління економічними процесами, яке б забезпечувало економічне зростання, повну зайнятість ресурсів, стабільність грошового обігу через мінімізацію інфляції та збалансованість зовнішньоекономічної сфери. Ефективність функціонування економіки у наведеному визначенні має означати забезпечення економічного зростання при мінімальному рівні безробіття. А стабільність національної грошової системи має означати передусім збереження вартості національної грошової одиниці на незмінному рівні, тобто йдеться про досягнення безінфляційного економічного зростання або ж такого зростання, за якого темпи інфляції є мінімальними. Стратегічною ж метою грошово-кредитної політики, як і всієї державної економічної політики, є забезпечення економічної та соціальної стабільності в суспільстві й зміцнення існуючого устрою в країні.

Отже, грошово-кредитна політика – це система заходів із регулювання грошової пропозиції за її кількістю, структурою, рівнем процентних ставок, ціною і обсягами кредитів, спрямованих на економічне зростання, стримування інфляції, забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення, регулювання платіжного балансу з метою задоволення суспільного попиту на гроші.

Необхідно наголосити, що грошово-кредитна політика, будучи невід’ємною складовою державної економічної політики, має виражати сукупну волю суспільства, знаходячи відображення у конкретних рішеннях та діях центрального банку щодо цілеспрямованого впливу на господарські процеси на макроекономічному рівні та забезпечення рамкових умов економічного розвитку. Метою таких дій у кінцевому підсумку є поліпшення економічних параметрів життя суспільства. Адже в міру розвитку ринкового господарства виникають соціальні й економічні проблеми, котрі вже не можуть бути врегульовані винятково завдяки автоматичній дії ринкових інститутів.

У цьому зв’язку потрібно підкреслити, що розуміння грошово-кредитної політики

має досить широке охоплення різноманітних сфер впливу державних інституцій на економіку, оскільки така політика розглядається часто як проваджувана державою генеральна лінія економічний дій щодо регулювання господарських процесів через монетарну сферу для досягнення певних цілей і завдань та вирішення соціально-економічних проблем. Розмаїття і різноплановість економічного життя суспільства визначає відповідне наповнення грошово-кредитної політики тими напрямками регулювання, які потребують відповідного впливу держави. За таких обставин грошово-кредитна політика як поняття розробки стратегії державного регулятивного впливу має відрізнитися від більш широкого терміна монетарного регулювання, що охоплює не лише розробку стратегічних напрямів реалізації відповідного державного впливу на економіку через грошовий ринок, але й практичні засади реалізації такого впливу через механізм дії відповідних інструментів, що є у розпорядженні центрального банку. Отже, можна вважати, що монетарне регулювання є більш широким поняттям, яке охоплює не лише грошово-кредитну політику і механізм її реалізації, а й ще таку важливу сферу державного регулювання економічних процесів, які відображають уже особливості організації валютних відносин і реалізуються через механізм розробки та практичної реалізації валютної політики, а також конкретних сфер її практичного провадження – у вигляді засобів валютного регулювання і валютного контролю.

Монетарне регулювання, будучи ширшим поняттям, окрім власне визначення цілей, що здійснюється у процесі розробки грошово-кредитної і валютної політики, передбачає ще й обрання конкретних засобів їх досягнення залежно від особливостей поточної економічної ситуації та її прогнозів на перспективу відповідно до практичного застосування відповідних інструментів грошово-кредитного чи валютного регулювання. Це означає, що монетарне регулювання за своїми результатами зачіпає інтереси усіх економічних агентів, оскільки всі вони тією чи іншою мірою є суб'єктами грошово-кредитних і валютних відносин.

Таким чином, потрібно розуміти, що результати діяльності центрального банку щодо монетарного регулювання економіки багато в чому визначають її масштаби, структуру, ефективність і темпи розвитку, швидкість науково-технічного прогресу, умови діяльності суб'єктів господарювання і рівень добробуту громадян. Якщо в країні низька інфляція, валютний курс є стійким, а процентні ставки – прийнятними для кредиторів і позичальників, то можна вважати, що монетарне регулювання проводиться успішно.

Отже, безпосередній зміст системи монетарного регулювання утворює сукупність заходів у сфері грошового обігу, кредиту і зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції, забезпечення зайнятості й вирівнювання платіжного балансу.

Ефективне монетарне регулювання і його позитивний вплив на розвиток економіки є можливим лише за умов певного рівня єдності його елементів, що відображає чітку координацію зусиль центрального банку в процесі обрання стратегічних напрямів грошово-кредитної та валютної політики, а також розробки адекватних заходів щодо їх практичної реалізації. Сукупність таких елементів виражає конкретну форму практичної організації монетарного регулювання у кожній країні – систему монетарного регулювання, невід'ємною складовою якої і є грошово-кредитна політика.

У якості висновків із проведеного дослідження необхідно зазначити, що однією з необхідних умов ефективного розвитку економіки є формування ефективної системи монетарного регулювання, що дає змогу центральному банку впливати на ділову активність, контролювати діяльність комерційних банків, домагатися стабілізації

грошового обігу. Невід'ємною складовою системи монетарного регулювання є грошово-кредитна політика. Річ у тім, що грошово-кредитна політика – це дієвий інструмент впливу на економіку країни, що не порушує самостійності більшості економічних суб'єктів. Хоча при цьому і відбувається обмеження рамок їхньої економічної свободи (без цього взагалі неможливе яке-небудь регулювання господарської діяльності), але на ключові рішення, прийняті цими суб'єктами, держава впливає лише опосередковано. Тому грошово-кредитна політика більшою мірою відповідає саме ринковій системі господарювання. Саме з'ясування умов, засобів та можливостей реалізації центрального банком своєї головної функції – монетарного регулювання економіки – висуває на перший план завдання із теоретичного обґрунтування економічної сутності грошово-кредитної політики, яка є основою усієї системи монетарного регулювання економіки. А особливості функціонування центрального банку в процесі регулятивного впливу на грошово-кредитні і валютні відносини слід розглядати передусім з позицій його ролі саме у системі монетарного регулювання економіки.

Література

1. *Центральний банк та грошово-кредитна політика* : підруч. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховіна та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.
2. *Адамик Б. П. Центральний банк і грошово-кредитна політика* : підруч. / Б. П. Адамик. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Кондор, 2011. – 416 с.
3. *Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан і перспективи змін* : моногр. / за ред. В. С. Стельмаха. – К. : Центр наук. досліджень Нац. банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
4. *Ющенко В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні* / В. Ющенко, В. Лисицький. – К. : Скарби, 1998. – 286 с.
5. *Закон України "Про Національний банк України" від 20.05.1999 р., № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 238.*
6. *Господарський кодекс України : затв. 16 січ. 2003 р., № 436 // Голос України. – 14 берез. – 2003. – № 49–50.*
7. *Лютій І. О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки* / І. О. Лютій. – К. : Атіка, 1999. – 240 с.
8. *Лютій І. О. Грошово-кредитна політика та особливості її реалізації в Україні* / І. О. Лютій // *Фінанси України. – 2000. – № 1. – С. 20–25.*
9. *Юхименко П. І. Монетаризм: теорія і практика* : моногр. / П. І. Юхименко. – К. : Кондор, 2006. – 312 с.
10. *Козюк В. В. Сучасні центральні банки: середовище функціонування та монетарні рішення* : моногр. / В. В. Козюк. – Тернопіль : Астон, 2001. – 299 с.
11. *Рудько-Силиванов В. В. Организация деятельности центрального банка* : уч. пособ. / В. В. Рудько-Силиванов, Н. В. Кучина, М. А. Жевлакова. – М. : КНОРУС, 2011. – 200 с.
12. *Мишкін Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків* : підруч. / С. Фредерік Мишкін. – К. : Основи, 1998. – 963 с.
13. *Орлюк О. П. Фінансове право* : навч. посіб. / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
14. *Заверуха І. Б. Банківське право* : посіб. для студ. / І. Б. Заверуха. – Львів : Астролябія, 2002. – 222 с.

Редакція отримала матеріал 25 березня 2013 р.